

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 37.

Lördagen den 3 December

1842.

Svar på Replikten i Nr 33 och 34.

I början af Replikten yttrar Förf.: "På en ärlig vetenskaplig strid kan saken aldrig annat än vinnas." Ur detta skäl inträder jag ännu en gång på stridsfältet, likväl utan att förbinda mig till att göra det oftare. Af en strid i ett ämne, som intresserar jemförelsevis få läsare, kan en tidning för alla vetenskapen icke i längden hafva särdeles winst.

Förklaringen öfver den första satsen innehåller, från en vis synpunkt betraktad, en vederläggning af det motsagda, som är högst evident och såsom Dystkarne säga *schlagend*. Vid läsningen deraf torde mången tänka wid sig sjelf: Wißt har Förf. tydligen rätt. Hwem kan neka, att theologen har både rättighet och pligt att göra Christendomen begriplig? Hwartill, om icke till detta ändamål, skola alla kyrklärares förklaringar öfver Bibel och kyrkobekännelser syfta? Men bland dem, som begripa skillnaden emellan begripa i gammal och wanlig och i ny filosofiskt mening, emellan att *philosofera* i allmänhet och efter ett wißt filosofiskt system, skall säkert ingen enda finna den från det allmänaste språkbrukets synpunkt evidenta förklaringen tillfredsställande. Förf. kan omöjligen för egen del finna den sådan, ehuru han tyckt det kunna gå an, att pro tempore använda den. Han känner, att Schleiermacher, ehuru han tror Christendomen vara förnuftig och sjelf söker att, så widt det låter sig göra, begripa den och göra den för andra begriplig, alldeles icke vill att theologien skall vara filosofi, och att Hase i sin *Hutterus Redivivus* (Sw. Öfvers. s. 71) till och med påstått det "ligga i Uppenbarelsens väsende att uppenbara hemligheter för förnuftet." Han känner, att, när theologien anses för filosofi och något slags normatist anseende tillägges Bibel och kyrka, den frågan kan uppstå, som icke låter så fermt

bortwisa sig, om icke ett dubbelt principium theologiæ med det samma statueras? Han känner, att, fastän pluraliteten af de theologer, hwilka man allmänt kallar orthodore, erkänner, att Bibeln och kyrkans bekännelse, rätt förstådda, innehålla intet, som är contra rationem, likväl alla samt och synnerligen antaga åtskilligt, som är supra rationem, och således icke är eller kan blifwa filosofi. Han känner detta och mycket annat; han är så kunnig, så hemmastadd i sitt nya system, så god dialecticus och så skarpsinnig, att han har ett grundligare försvar i beredskap, som han förwarar till de farligare strider, hwilka säkert icke utblifwa, såsom *schlagend* för dem, hwilka han kallat "de inwigda" och för hwilka han öfverhufwud skrifwer. Gerna må han för mig följa denna plan. Jag will endast tillägga en kort anmärkning, utan all afsigt att vara honom till besvär. Den analogi han funnit emellan filosofiens förhållande till naturen och till Christendomen synes mig en smula ojemn.*) Det wore uppenbart wanwett, om naturphilosophen, isynnerhet den, som anser jagets lagar för naturens, wille "efter någon egen — uppgjord regel" gilla eller förkasta naturprodukterna och i de förkastades ställe frambringa nya;" ty Skaparens werk, naturen, får menniskoförnuftet, äfwen det speculativa, taga sådant

*) Så ojemn synes mig denna analogi, att den till och med nästan upphör att kunna kallas analogi, när jag tager Hegels egna ord i betraktande: "Die Vernunft kommt an die Welt, mit dem absoluten Glauben die Identität setzen und ihre Gewissheit zur Wahrheit erheben zu können, und mit dem Triebe, den für sie an sich richtigen Gegensatz auch als richtig zu setzen." Hegels *Encyclopädie*. Dritte Ausgabe s. 211. Replikens Förf. synes tillerkänna naturen en sjelfständig objectivitet, som af naturphilosophen skall observeras och tagas ad notam. Om Hegel antagit denna objectivitet, så hade hans system splittrat sig sjelf.

det är, och någon tradition har naturen icke bredwid sig. Men manne det förhåller sig alldeles lika med Christendomen, som har sin grund uti och skall hämtas ur Guds Ord? Kan icke detta, såsom hvarje annat Ord, med eller utan uppsåt, både missförstås och misslyckas och derigenom komma i strid med den efter sina redan gifna "reglor" dömande filosofien? Kan icke detta så mycket lättare ske, när Philosophien på Christendomen, för hvars Urkunder den objectiva logiken är okänd, använder denna logik, och derefter afgör hvad som i Bibeln är "begrepp" och såsom sådant sant, eller blott "föreställning," hvilken man kan tro om man vill, men som icke ingrediens i wetandet? *)

*) Då Förf. s. 37 sagt "den speculativa theologien utgör den filosofiska vetenskapens fulländning och krona," har han med detta uttryck och det närmast föregående gifvit blifwande theologer en plan, efter hvilken de böra studera. Först skola de lära sig det, som af äldre kallats filosofi, i ordning och fullständigt, wäl icke i hänseende till alla delarna, ty det låter sig swärligen göra, men så att alla de allmänna principerna äro fattade. Derefter, men icke förut, skola de börja med theologien, för att dermed sätta "kronan" på sin filosofi. Icke utan skäl kan man fråga: måste icke de, som så förbereda sig till theologien och påbörja den med full öfwerlygelse, att den är en fortsättning af filosofien, taga med sig till erages, dogmatik, ja till och med historia ett wist intresse för systemets principer och sina egna, om de hafwa sådana, hvilket kan förleda dem till ensidigheter. Den beskylning man gjort de äldre Orthodoxerna, att de af dogmatiskt intresse och för att öka antalet af dicta probantia framkommit med många twungna skriftförklaringar, äger ostridigt grund, om den riktas mot åtskilliga af dem, t. ex. en Dyentiedt, en Gollag. Förf. har funnit den filosofiska satsen: Gud är sanningen, tydligt och bestämdt anförd i Joh. 14: 6. Han får ursäktas att jag, och många med mig, tro, att både uppkomsten af och förswaret för denna förklaring hafva honom owetande, det filosofiska intresset till grund. — Jag har i recensionen anförd några följder, dem jag förmodat icke skola uteblifwa, om opinionen omfattade satsen: theologien är filosofi. Dessa följder äro, jag tillstår det, mindre betydliga, men icke den jag nu tänker nämna. Så protestantiska länder lära kunna jemföras med wär, i hänseende till kyrklärarnes fortfarande trohet mot statsreligionen, ehuru långtifrån alla kunnat eller kunna anslutas för uraktilätenhet att följa med sin tid. Detta förefog synes mig icke så owigtigt, att det ju förtjenar, att man derpå tager wara. Otänkbart är det wisserligen icke, att öfwerensstämmelsen i läran kunde bestå äfwen om man allmänt trodde theologien vara filosofi. Men att detta försökes önskar ingen, som tror, att den Svenska kyrkan icke behöfwer reformeras, och att hon icke skulle

Det är intressant att se, att Förf., i början af förklaringen öfwer tredje satsen, antager Skriftens och kyrkans dogmatiska innehåll, icke delwis utan i sin helhet såsom dogmatikens norm, nemligen såsom des andeliga norm." Här af får man weta något, fastän icke rätt mycket, då man lemnas i owisshet om de delar, hwilka Förf. antager såsom normativa. Om det öfriga innehållet af denna förklaring måste jag bekänna, att jag tycker mig förstå den "delwis" men icke "i sin helhet," men att jag, så widt jag begriper det, och så widt det för mig har någon wigt, icke medgifwer des sanning. Att kyrkan "måste hafwa" och således äfwen har en lagisk norm för religiös "bekännelse" och att "Skriften" hwilken kyrkan i sin bekännelse tillagt en auctoritas normativa "för Dogmatiken icke kan vara en lagisk norm" will af min subjectiva tanke icke låta förena sig till ett fullt sammanhängande helt. Lika litet, som jag kan förstå ifrågawarande förklaring, kan jag medgifwa des sanning. Jag kan icke medgifwa, att "wetenskapen såsom sådan (när den erkännes vara, icke blott beta wetenskap) icke lyder under kyrkans domwärdje, i des egenkap nemligen af lagstiftande och lagstipande institution." Jag är fullt öfwerlygad, att Förf. sjelf skulle såsom jurymann med den swarta kulan gravera ett wetenskapligt mästestycke lika wäl som en caricatur af wetenskap, om båda hade satsar, hwari den rena Evangeliska läran wore smädad eller tydligt förnekad. Om Förf. urgerar uttrycket "såsom sådan" i annan mening än den, hwari jag tagit det, så svarar jag, att jag i Recensionen tydligen erkänt att wetenskapen, så länge den stannar inom sin idfare, äger oinskränkt frihet och således icke lyder under kyrkans domwärdje i des egenkap af lagstiftande och lagstipande institution," hwarwid jag citerat det gamla swenska ordspråket: tanken löper tullfritt, som till meningen är lika med det gamla latiniska: de occultis non judicat ecclesia. Den tillrättawisningen "att kyrkan icke kan dermed vara beläten, att normen för des religiösa bekännelse för dem, som den förbinder, qwarstår såsom blott lagisk," har jag alldeles icke framkallat. Jag har blott sagt, att kyr-

vara beläten med det biträde af den speculativa theologien, som Förf. antyder i sin Afhandling s. 26. med des sa ord: "Dogmatiken will begripa Dogmen i skriften, sådan som den sig historiskt i kyrkans lif utvecklat, och will derigenom sjelf bringa fortgången af denna utveckling å bane."

kans enhet och bestånd fordrar en lagiff norm, men icke att hon med denna ensam är tryggad, ehuru hon wisserligen, den förutan, skulle vara i stor wäda, troligen i en större, än Förf. tänkt, emedan han i hela detta stycke lemnat sin uppmärksamhet nästan endast åt den ideala eller osynliga kyrkan, hwilken äfwen ligger närmast ej blott hans wetenskap, men äfwen wetenskapen i allmänhet.

Jag är desutom icke ense med Förf. i afseende på de grunder, hwarpå auctoritas normativa Scripturæ Sacræ efter det Lutheriska systemet hwilar. Jag förstår detta system så, att det icke wore något slags catholicism, ännu mindre "den fullständigaste," om kyrkan tillstode, att denna auctoritas hwilar deruppå, att den "af kyrkan en gång för alla blifwit antagen," samma gång nemligen, som hon wäl beslutit att skilja sig från den gamla förderfwade kyrkan, men likwäl att vara en Christlig kyrka och att förblifwa det, hwilket beslut hon redan då kunde och ännu kan anse såsom en gång för alla taget, ehuru detta endast kan sägas om få dogmer, t. ex. läran om Jesu försoning och rättfärdiggörelsen genom tron. Om "det yttre bewiset, såsom underwerken, prophetiornas uppfyllelse m. m." tror jag knappast, att Förf. rätt tolkat den Protestantiska kyrkans mening, fastän det han yttrat öfwerensstämmet med åtskilliga theologers. De äldre förklarade underwerken och prophetiorna för bewis för gudomligheten af Uppenbarelseens Coder. De nyare, kyrkligt sinnade, hafwa kallat dem trosgrunder, men tillagt dem det waktadt den första wigt. Med fasta trosgrunder kan också kyrkan, när hon erinrar sig Jesu ord: salige äro de, som icke se och dock tro, finna sig belåten. Testimonium Spiritus Sancti är, såsom det hitintills definierats, icke bewis, men en af Guds Ande verkad öfvertygelse om Skriftens Gudomliga ursprung. Förf:s definition är i hänseende till orden "på tankens wäg" alldeles icke kyrklig, men om denna nyhet anser jag det åtminstone nu icke nödigt att börja en särskild twist.

Den femte satsen har i det afseendet ett nära sammanhang med den första, att om denna förnekas, frågan om förmedlingen mellan subjectet och Dogmen eller objectet i allmänhet icke får någon plats i theologien, utan öfwerlemnas, såsom hitintills skett, åt filosofien såsom des ensam. Philosophen Kant, hvars storhet de speculative filosofherne under sjelfwa känslan af sin egen wida öfwerlägsna storhet icke kunna undgå att erkänna, emedan han dock war en af dem

som banat wägen till det mål de upphunnit, skjut afgörandet af twisten emellan Realismen och Idealismen ifrån sitt systems område, då han satte det absoluta = x. Det samma kunna theologerne i vår och i alla tider tryggt göra, om de icke wilja vara annat än theologer. Åtminstone gör jag det för egen del och lägger derföre, endast för tillfället, för stridens skull nemligen, någon wigt på ett par tillagda reflexioner. Så "crass" har mig wetterligen ingen empirist skilt emellan "den subjectiva tanken och objectet," att han satt det sednare "såsom något för den förra alldeles fremmande" hwarmed den icke har eller kan hafwa att skaffa."*) Detta är det resultat adversarierne dragit af teorien, icke sjelfwa teorien, hwilken bordt hänwisas till dårhuset, om den haft samma form, som det med eller utan skäl påhängda resultatet. Att syllogismer finnas i det Nya Testamentets skrifter och i Apostelen Pauli till stor mängd, wäl icke formade efter Barbara, Celarent, Darii, Ferio, dock lätta att gjuta i någon af den formella Logikens former, lär Förf. icke neka. Han lär icke heller påstå, att de bibliska syllogismerna ligga utom det theologiska egentliga wetandets spher. De kunna således icke höra till "det wändliga tänkandets syllogismer" men måste höra till ett annat och högre genus, hvars namn kan vara mig likgiltigt. Är det åter, hwilket jag knappast kan tro, Förf:s mening, att förwisa ur theologien allt bruk af syllogismer, så protesterar jag deremot så

*) De gamle theologerne, som alla wore realister, erkände dock en gemenskap, en werel-werkan emellan subjectet och objectet. De ansågo icke objectet för så skildt från subjectet, att det för det senare är, under tänkandet "fremmande" eller frånwarande. Objectet är, efter deras mening, närwarande för och inhemskt hos det tänkande subjectet genom des trogna afbild i kunskapsförmågan. I den gamla Dogmatiken, som hämtar sina begrepp ur Bibeln, och den nya filosofiska är sättet att utveckla begreppen mycket olika, men om den senare will hålla sig wid Bibeln och kyrkans bekännelse, blir skillnaden emellan sjelfwa begreppen icke stor, fastän de olika uttryckas. Dufvudskillnaden emellan de gamle theologerne och de speculative synes mig vara den, att de förre icke ansågo dogmerna för sina, för än de tänkte och tänkt dem, men att de senare tro dem vara ursprungligen sina, men före tänkandet icke medwettna. "Wie sollten selbst heilige Bücher," säger Marheineke på ett af mig i uppsatsen om hans Dogmatik citeradt ställe, "zeugen und reden können von dem, was nicht zugleich in uns ist und in unserm Selbstbewusstseyn gar keinen Berührungspunct findet?"

kraftigt jag förmår, emedan i min tanke ingen landsförvisning kan vara mera orättvis än denna.

Förf. har, i hänseende till den af mig besunna dunkelheten i utredningen af nu ifrågavarande ämne, hänvisat till sjelfwa Afhandlingen. Uppriktigt får jag tillstå, att ingen återläsning kunnat bringa mig längre, än dit jag kommit wid första läsningen, då jag icke förstått men annat Förf:s mening.

Det är i sanning icke underligt, att Förf. med sina få sidor om subject-objectiviteten icke fått mig och hundradetals läsare längre fram än till en dunkel aning, hwilken för dem, som med värma omfatta wisfa lätt begripliga resultat af Hegelska systemet, betyder något, kanhända rätt mycket, men för de öfriga så godt som intet. Det är äfwen icke underligt, att Förf., som wandrat stora vägen fram till målet, under det saken mer och mer ljusnat och slutligen blifwit evident, har samma sak klart för sig, då han sjelf går den genwäg han utstakat, och derföre tror genwägen kunna med något när lika följd begagnas af andra. Men ett slags underverk wore det, om en sann filosofihist insigt i ett ämne, hwilket tillhör det högsta i den nya Logiken, kunde så fermt meddelas och emottagas. Den skulle wisserligen spilla sin tid och sin möda, som i hwilken Hegelsk Logik som helst wille börja med läran om begreppet, och hoppa öfwer de många föregående swårfattliga serierna af den medierande speculationens producter. De många dels nya dels gamla till betydelsen ändrade categorierna stå icke för ro skull i systemet. De måste kännas och öfvertänkas både hwar för sig och i sammanhang. Will man försöka att fort hinna målet, så får man besanna ordspråket: genwägar äro senwägar, och ser sig nödsakad att wandra stora landsvägen, i fall man icke såsom jag, sinner sig wid att quarstå helt tranqvil på reflexionens ståndpunkt. Förf:s hufwudaffigt med det om subject-objectiviteten anförda har tydligen varit, att bibringa sina läsare en på, af dem sjelfwa fattade, wetenskapliga skäl grundad öfvertygelse om hufwudfelet i det gamla dogmatiska systemet, och denna tror jag mig tryggt kunna påstå vara alldeles eller i det närmaste förfelad, utan att kunna eller wilja dömma om det wetenskapliga wärdet af skriften i det hela. *)

*) Ingenting är lättare för nyhetslystne ynglingar, än att lära sig utantill enkla satsar i afhandlingen, för att med dessa inför dem som icke hört eller läst ett enda ord om

Wid den 6:te satsen will jag ej länge uppehålla mig. Medgifwa den kan jag icke, ty att lärorna om syndafallet och om synden, som ej kunna utgå ur Dogmatiken, äro "treenighetslärans momenter" skall jag aldrig erkänna. Jag tror ännu, att ingen allmän regel kan eller behöfwer gifwas för Dogmatikens form. När alla den treenige Gudens opera ad extra et ad intra förklaras, hwilket sker i alla kyrkliga Dogmatiker, så synas mig form och innehåll swara emot hwarandra, om och ordningen är olika. Kyrkan fallar wisserligen Gud Fader den förste personen i Gudomen, men då hon det oaktadt yrkar æqualitas personarum divinitatis, är det alldeles icke logiskt nödwändigt att först i ordningen upptaga Fadrens opera ad extra. Nödwändigt kan detta vara endast för dem som med Marheineke anse Fadren lika med Spinozas substans, men de, som wilja skrifwa kyrklig Dogmatik, följa icke Marheinekes theori om opera Dei ad intra, så framt de icke wilja, såsom jag i recensionen uttryckt mig, **hymna en telning i kyrkans gamla stam.** Denna theori kan icke bestridas vara filosofihist, ty i grunddragen finnes den i Hegels Encyclopädie 3 D. s. 577, s. 567. Theologisk och kyrklig må den kallas af den som will, hwilken och, om han tror sig kunna det, gerne må förswara des öfwerensstämmelse med kyrkans trinitetslära, ett försök, som blifwe ganstka intressant,

den speculativa dogmatiken, spränga hela den gamla dogmatiken i lusten. Sådana läsare och åhörare will Förf. icke hafwa, men kan icke undgå att få dem. Swårigheten, jag wägar till och med säga omöjligheten, att på tre eller fyra terminer, den längsta tid som hos oss af mängden kan användas på beredelsen till theologiska facultets examina, bilda dem, som endast på grund af fullständig studentexamen inskrifwas i den theologiska Faculteten, till annat än lexkarlar eller, det wärre wore, charlataner i den speculativa Dogmatiken, är ett af de skäl, för hwilka jag icke önskar denna åsigt någon framgång i Sverige. Man kan wisserligen inwända, att dogmatiken, ehuru den hitintills icke varit speculativ, likwäl icke varit för blifwande prester annat än en lera, emedan de fleste icke fattat dogmerna i deras systematiska samband och således ännu mindre quarhållit dem såsom nära förenade. Härpå kan dock swaras, att de gamla dogmerna icke varit hwar för sig så dunkla för begreppet, som de nya äro, när de icke wetenskapligt uppfattas, och att af den gamla leran, åtminstone hos alla de bättre, en och annan punkt småningom ljusnat, som spridt ljus öfwer den ur Catechesen hämtade kunskapen. Den fördel hade desutom den gamla leran, att Charlataneriet af minnets fram hade en helt obetydlig näring.

men fordrar mycket mer utrymme, än någon tidning kan lemna. Marheineke har icke ens på titelbladet till sin Dogmatik förklarad sig sjelf anse den för kyrklig. Deri handlade han, utan twifwel, försigtigt och rätt.

I afseende på två sätser låter jag Förf. behålla rätt. I den 2:dra, hwarest talas om det Gamla Testamentet, som Förf. kallat Judendom, är språket icke kyrkligt. Att onödigtwis öfvergifwa kyrkspråket anser jag icke för en småsak. Men om någon tror vetenskapen vinna genom detta öfvergifwande, will jag icke störa honom i hans tro. Att det för en gammal man kan vara ledsamt att i den 4:de satsen läsa det uttryck, att den gudomliga uppenbarelsen är "i Christendomen i stort gifwen," hwarigenom antydes, att den deri icke är ett fulländadt helt, lära äldre kyrklärare icke finna underligt. Men om behörigheten så wäl af denna känsla, som af hela min anmärkning lönar det icke mödan att twista. Det är ock i sin ordning, att den gamle mannen, när blott språkbruk är i fråga, sjelfmant träder ifrån striden.

Genom det Förf. anfört till förswar för sin tolkning af Joh. 14: 6, har min förra mening icke undergått någon förändring. Förf. anmärker: "Är Kristus Gud, så talar han wäl ock såsom sådan," och synes dermed wilja låta förstå, att jag welat säga, att han, då han talade de citerade orden, aflagt medvetandet att vara Gud. Härpå swarar jag endast: det är tydligt, hwad jag welat säga.*)

Är η $\acute{o}\delta\omicron\varsigma$ metonymi, så är η $\alpha\lambda\eta\theta\epsilon\iota\alpha$ det äfwen. Att Förf. nefar premissen, oaktadt hans förklaring är, i mina ögon, temligen oegentlig, betager mig all lust att disputera. Hwad det äberopade sammanhanget angår, så är det för mig klart, att Philippi yttrande i v. 8, hwilket synes wisa, att åtminstone icke han förstått Christi ord så, som Förf., gaf Kristus anledning, att i v. 9 utmärka sig såsom "den uppenbarade Guden." Den af Förf. wäckta frågan, "om ej de bibliska sanningarna sjelfwa omedelbarligen äro de högsta filosofiska, och om alltså icke i och med de förras vetenskapliga utveckling, äfwen de senare blifwa bewisade," skall jag möjligtwis med ja beswara, sedan man "bewisat" en wis filosofhi, lika godt hwilken,

*) En imitation af öfwanstående anmärkning wore denna: Är Gud identiteten af tanke och vara, så är menniskoanden, när den filosofherar, äfwen Gud. Men jag will ej lägga Förf. till last, at han icke satt absolut framför identitet.

wara ofelbar både inom sitt eget område och såsom utläggare af "de bibliska sanningarna." Fichte wille, om jag mins rätt, i Johannis evangelium finna grunderna för sitt system. Der, eller åtminstone i biblen, wille troligen äfwen Schelling finna dem, så länge han satt wid styret. Säkert är, att Marheineke welat det, hwilket man kan se af den första editiouen af hans **Grundlehren**, som under denna tid utgafs, och hwari Schelling följes. Att jag begärt betänketid, och en sannoliktwis skäligen lång, torde derföre mig förstås.

Förf. will icke att det af mig ur Afhandlingens 16:de sida afskrifna stycke, hwari det bland annat säges, att "den (efter sammanhanget **menniskoanden**) tänker icke sina tankar mera, utan Guds tankar, de ewiga," skall förstås såsom en beskrifning på det religiösa tillståndet hos menniskan, utan "erinrar, att på det citerade stället är fråga om religionen i och för sig, i sin ide, och således icke om de inskränkingar och bristfälligheter, med hwilka den wid des werkliga framträdande hos den enskildte stadsfe är besmittad." Att religionen i och för sig, i sin ide, tänker och lefwer, är kanske rätt sagdt, men för oss, som äro obekante med den nya wishetsläran, temligen owanligt. För egen del skulle jag heldre anse ifrågawarande stycke för en poetisk beskrifning på det religiösa tillståndet hos menniskan. Men Förf. kunde hafwa skäl att icke medgifwa, att poesi blandat sig med hans stränga vetenskaplighet.

Oaktadt Förf. gjort sig den mödan att "förmedla" två missförstånd, till hwilka jag gjort mig skyldig, måste jag bekänna, att saken i det hela blifwit mig obetydligt klarare, fastän jag, biträdd af min lilla förut från andra håll wanna insigt i det Hegelska systemet, tror mig kunna ana Förf:s mening. För att undwika en tillrättawisning för ett missförstånd, som bleswe det tredje, och hwarmed jag icke will beswara Förf., säger jag intet ord till mitt förswar.

M. E. Ahlman.

C. G. Brunii programm vid filosofie-magisterpromotionen i Lund år 1841, tolkad på Svensk vers af Talis Qualis Lund. Berling. 1842.

(Slut fr. N:o 37.)

Just då Rec. nedskrifwer dessa rader, faller honom i ögonen Aprillhäftet af Edinburgh Review, i

hvilket, med anledning af Fredrik den andres i Preussens Fransyska poesier, uttalas en mening, i hvilken Rec. till alla delar instämmer, och derföre såsom en art af slutpåstående använder:

"No noble work," heter det, "no noble work of imagination, as far as we recollect, was ever composed by any man, except in a dialect which he had learned without remembering how or when; and which he had spoken with perfect ease before he had ever analysed its structure. Romans of great talents wrote Greek verses; but how many of those verses have deserved to live? Many men of eminent genius have, in modern times, written Latin poems; but, as far as we are aware, none of those poems, not even Milton's, can be ranked in the first class of art, or even very high in the second."

Bland våra Latinska skalde-talenter i sednare tider, förtjena onefeligen Brunius och Tranér att sätas i fremsta rummet. Tranér, mera original än originell, hade en flödande gåfwa, en stor rikedom och ledighet i språk, men war, man måste erkänna det, mer än tillbörligt manierist. Brunius är renare, har en mera manlig hållning, och är helt och hållet fri från det manér, som någon gång wanställer Tranérs äfwen bästa carmina. Brunii De Diis arctoïis, är ett arbete, som, inom sin art, wittnar om mycket sinne för poesi, mycken förtroelighet med de Romerska förebildernas uttrycksfätt, men framför allt om mycken värma för ett ämne, som likwäl till sin natur borde hafwa kräft fosterländsk behandling på fosterländskt språk.

Programmet wid Magisterpromotionen 1841 röjer samma Romerska takt, samma smidighet i wersbyggnad, som städse utmärkt Brunii latinska werskonst. Rec. tager sig tillfälle att såsom prof anföra följande werser, såsom i sin art utmärkta, både för värma och elegans: Förf. talar till jubelmagistrarna:

Este salutati Carolinis rite Camoenis!

Hei mihi parva quidem, sed veneranda cohors.

Ah! quam dissimiles Laurenti acceditis ædem;

Quæ fulsere genis, nunc cecidere rosæ.

En juvenes abiere, senes rediere, sodales

Majorum in tumbis, læta corona, jacent.

Jamque professores alii vos ordine longo

Deducunt, veteres strata sepulcra tegunt.

Non urbis facies eadem, non civibus ora

Sunt eadem, nihil hic, ut fuit ante, manet.

At rerum forsitan mutatio displicet illa;

Et juvenum fugitis dulcia festa senes.

Hic tamen est aliquid renovatum cernere templum,

Nunc Sancto dignum rege videtur opus.

Intremus! Gravibus concentibus organa vastas

Concutiunt cameras, concutiuntque solum.

Mox modulaminibus complent coelestibus auras,

Queis animi stimulis alta per astra volant.

Non sic humanas elisa tonitrua mentes,

Et non sic Zephyri dulcia flabra movent.

Evanescit humus, celsusque aperitur olympus,

Et pulsus tenebris omnia luce micant.

Stellantesque orbis miris impulsibus acti

Demulcent placidis pectora nostra sonis.

Deessa werser äro i öfwersättningen återgifna:

Eder, i gråhårsmän, Carolina helsar wälkomne!

Staran, så ringa den är, bjuder dock wördnad ännu.

Ah! hur förändrade nalkens i nu Laurentii tempel,

Rinden, som blommade förr, nu är den wignad och

blef.

Ynglingar gingen i hädan, som gubbar i kommo till-

baka.

Wännerna hwila i ring djupt i den fyliga mull.

Och i det festliga tåg nu andra lärare wandra,

Medan de gamla i ro slumra i grifternas djup.

Staden har ändrat gestalt, och fremmande blickar i

möten.

Huru i skåden er fring, intet är mera som förr.

Wäcker tingens werlade stid en känsla af wemod,

Skyggar den åldrige för ynglingens lustiga fest,

Honom det gläder ändock att se det herrliga templet

Nu i sin nya gestalt wärdigt wår Herra, wår Gud.

Wäl! så trädöm der in! Från orgeln ett brusande

tonhaf

Skafar de wäldiga hwalf, skafar den grund der wi stå.

Lusten fylles af heliga ljud, som från himmelska harpor,

Hjertat får wingar till flygt, ilar mot stjernorna hän.

Himmelens ässa ej talar så högt till menniskosinnet,

Westans lustiga slägt har ej så rörande kraft.

Jorden försvinner — och himmelen öppnar sitt strå-

lande stöte,

Mörkret sjunker ihop, allt står förklaradt i Ihus.

Glimdrande kretsar werldarne fring, och tjugande toner

Strömma till oss derifrån, smeta wårt hjerta till ro.

Öfwersättningen är, som man ser, wäl gjord;

dock ligger det städse, och det är ganska naturligt, ett

öfverskott af romantik i densamma, som ej finnes och ej kan finnas i originalet. Detta öfverskott är att betrakta som ett complement till hvad originalet i följd af sitt språkvång ej kunnat uttrycka.

Här rinner det Rec. i hågen en gammal folksägning: man säger nemligen att gengångaren går omkring i natten till dess han finner en bland lefvande människors barn, som har nog mod, att genom att tilltala honom, lösa hans tungas band. När detta skett, är den döde försonad. Sådant är förhållandet emellan det Latinska originalet och den Swenska öfversättningen. Den sednare har försonat hvad en ursprungligen poetisk ande förbrutit, genom att ej blifwa, hvad han kunnat blifwa, en fosterländsk skald på fosterländskt språk.

Dedicationen är wacker och Rec. gör sig ett nöje utaf att upprepa följande sannt poetiska rader:

Wäl klagar mången: qvällen skymmer
För konsten snart, det Sköna rymmer,
Och tiggare är poesin.
Det är ej sannt. Wäl tanken klar
Ät många håll, och aldrig hwilar
På blommor blott, som wärens bin;
Men deri tidens åra ligger,
Att den ej endast sötma tigger,
Men od det bittra lida kan.
Från pilten tag hans granna fanor,
Hans blomsterstaf — så gråter han;
Men har han wurit upp till man
Så ser han för sig nya banor
Och nya fanor fladdra der,
Som ljusligt locka hans begär.
Hwad rikedom åt gösken gifwer
Till fattigdom för mannen blifwer,
Hwars wädjoban all werlden är.

C. A. H.

Notiser.

Bland nyaste i Norrige utkomna böcker och musikalier:
Originaler: Udvalgte Folkesange, med nærmeste Hensyn til Almuen, andet forøgede Dplag, indeholdende 106 Sange. 24 s. Guldb. & Dzwonkowsk. — Love, Anordninger, Kundgjørelser, aabne Breve, Resolutioner m. m., der yekomme Kongeriget Norges Lovgivning og offentlige Bestyrelse for Aaret 1840, i tidsfølgende Orden og udtogsvis samlede og udgivne af Rand. jur. Niels Bogt. 82 s. Gröndahl. — Veiledning til den juridisk-praktiske Prøve, tillige med Bink for den be-

gydende praktiske Jurist, af H. N. Mogfeldt. 60 s. Wulfsberg & Komp. — Samling af Love, Traktater, Kundgjørelser m. m., III:de Binds 1:ste Hefte, indeholdende Aaret 1839, af P. Norum. 48 s. Guldb. & Dzwonkowsk. — Den franske Stilist eller Lericakst og grammatikalst Underviisning i det franske Sprog, med Hensyn til nyeste Brug; en Haandbog for Norske og Danske af Sognepræst N. Bergeland. 2 Spd. 56 s. Dahl og Cappelen. — Medicinal-Tart for Norge, gjældende fra 1:ste Juli 1842 indtil videre. Udstedt af den Kongl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisnings-Væsenet i Overensstemmelse med højeste Resolution af 22:de Juni 1842. 24 s. Cappelen. — Lærebog for unge Haandværkere, Lærlinge og Svende, samt Landmænd og Andre, som uden Lærer, paa en leffattelig Maade, ville undervise og øve sig i Regning, Rettskrivning, Brevskrivning, Udarbejdelse af Kvitteringer, Bektendgjørelser, Attester, Gieldsbewiser, Regninger over forfærdiget Arbeide og deslige. Af Anton Schjødt og S. Smith Hjort. Indb. 80 s. P. Bentzen. — Forsøg til en liden Brevbog, med nærmest Hensyn til de norske Almue og Søndagskoler. Af Erik Nicolai Saxild. 2:det forbedrede Dplag. 24 s. Guldb. & Dzwonk. — Udvalg af M. C. Hansens Romaner og Noveller, II Bind. 2., 3. og 4:de Hefte à 24 s. Guldb. & Dzwonk. — Praktisk Anvisning til Engelsk og Tydsk Handelskorrespondance, udarbejdet af C. F. Berg. 60 s. P. T. Mallings. — Handelslexikon eller Forklaring over de fleste i Handelen forekommende især fremmende Ord og Udtryk. 36 s. P. T. Mallings. — Zions-Messiasen, Højsang i XII Sange, med Indledningsfange, Prolog og Epilog samt Bokal- og Instrumentalmusikforsøg for Orgel og Pianoforte til Messiasens samtlige lyriske Sange, fra en Normand. 60 s. P. T. Mallings. — Caroline-Balle komponerede og arrangerede for Pianoforte, af J. G. Conradi. 20 s. Wulfsberg & Comp. — Veiledende Dplysninger til Horats Ode, til Brug ved Selvførbereidelse, af S. B. Bugge, Rektor ved Kathedralskolen i Christiania. 80 s. N. Hviids Enke. — Udtog af det latinske Sprogs Grammatik, til Brug for Begyndere, udarbejdet af S. B. Bugge. Andet omarbejdede Dplag. 1 Spd. N. Hviids Enke. — L. Stoud Platous Udtog af Geographien. 11:te Udgave. 40 s. Cappelen.

Öfversättningar: Lars Pinderots Prædikener paa alle Sönd- og Helligdage. Overfat fra den svenske Originaludgave. 1. og 2. Hefte, à 24 s. Guldb. & Dzwonk. — Czar og Tömmersmand. Opera i 3 akter med Musik af Albert Lorzing, oversat af N. Vibe. 24 s. J. Dahl. — Potpourri af Czar og Tömmersmand. Opera i 3 akter af C. A. Lorzing. Arrangeret for Pianoforte af J. A. Reissiger. 60 s. J. Dahl. — Om de i Tydskland nylig indrettede "Renteforsikringsanstalter til Fordeel for de Personer, der gjennem ubetydelige Bidrag ville faa sig Livstidspensjoner. Af C. M. Arrhenius. Overs. fra det Svenske, 24 s. Guldb. & Dzwonk. — Billebbibelen for det norske Folk, indeholdende det gamle og ny Testaments kano-niske og apokryphiske Böger (med over 100 Afbildninger i Texten), indb. i stærkt Skindbind. 4 Spd. Guldb. & Dzwonk.

Man måste verkligen säga om Capesigue, att han skapar sina historiska arbeten ur armen. Men de äro också derefter! Vi vilja för ro skull räkna hwad han sedan kort tid utgifwit. Tolf band af sin "Konsulatets och kejsaretidens historia," en af flera band bestående "Karl den stores historia," derjemte korresponderar han med augsburger "Allgemeine Zeitung," skrifwer desutom för andra blad och har dock ännu sunnit ledighet, att redan åter låta ett nytt verk löpa af stapeln. Nyligen är första bandet af hans, "Louis XV et la société du 18:ième siècle," som skall utgöra fyra band, utkommen. Hvilken uppgift historien om 18:de århundradets sociala förhållander! hvilken wid ram! hvilket svårt tema! Hvilken besläsenhet, hvilken skarpsigt, men också hvilket lugn, hvilken besinnning måste den historiker medföra, som vågar sig till ett sådant verk. Men ligger det också Capesigue om hjertat, att djupt uppfatta denna epoks wäsende, pröfwa källornas värde, att med all sorgfällighet och samwetsgrannhet utkasta en fullständig bild af detta wigtigaste bland århundraden — hvilket, såsom "die deutschen Jahrbücher" nyligen hafwa sagt, på en gång är wårt förflutna och wår framtid — ? Men nej, wi wilja ej beröfwa denne skrifflådige historiker det, som verkligen är honom egendomligt. Han har idéer, han har bildningsgästna, han har en lätt, flytande styl, som ibland till och med antager en hänförande lyftning; men hwad som fördunklar dessa gåfwor, är, utom hans lättfärdighet, äfwen hans mani att wisa händelserna alltid i samma belysning. Vi begära i samning icke, att historikern alldeles skall förneka sin individualitet, att han helt och hållet skall träda tillbaka bakom ämnet — ty os synes den objektivitetens köld, med hvilken tyska historici, och på köpet högt berömda, ideligen kokettera, icke såsom det högsta idealet —, men historiefkrisfwaren får dock, när han en gång afgjort emellan rätt och orätt, icke själfwäldigt tillsluta sina ögon mot det parti, som står midt för honom. Men det gör Capesigue, när han, såsom t. ex. i sin "Le gouvernement de Juillet" (1835), från sin ljumma katolsk-royalistiska ståndpunkt föraktligt skädar ned på de liberala partierna. Samma anda, om och än förtäcktare än tydligare, påpräglar han alla sina verk, hvilka nu också utom af monotonien och lättfärdigheten dertill bära spåren af sleswa historiska åsigter.

(Bl. f. litt. II.)

Ett storartadt verk, som skall göra epok i paläografrens historia, har nyligen hunnit sin fullbordan. nemligen "Paléographie universelle. Collection de facsimiles, d'écritures de tous les pays et de tous les siècles par Silvestre, texte par Champollion-Figeac et Aimé Champollion fils." Detta verk, utgörande fyra band, innehåller öfwer 300 kopparstick och dess text står ingalunda efter den artistiska utförelsen.

Enligt den bömiske lärde, P. J. Schafariks uppgifter i dess nya wigtiga arbete: "Slawisk etnografi," (Prag, 1842, på bömiska språket) är folkstoden inom den slawiska folkstäm-

mens samtliga grenar följande: Ryskarna utgöra inalles: 51,184000; deraf i Stora Ryssland 35,314000, Lilla Ryssland 13,144000 (nemligen 10,370000 i Ryssland och Polen och 2,774000 i Österrike), Swita Ryssland 2,726000; Bulgarer 3,587000 (i Ryssland 80000, i Österrike 7000, i Turkiet 3,500000); Myro-Serber 7,246000, deribland Myrer: 5,294000 (i Ryssland 100000, Österrike 2,594000, i Turkiet 2,600000); Kroater 801000; kärnthner Slowenzer 1,151000; Polackar 9,365000, (i Ryssland 4,912000, Österrike 2,341000, Preussen 1,982000, Krakau 130000); Czechoslowaker 7,167000 (Böhmare och Mährare i Österrike 4,370000, i Preussen 44000, Slowaker 2,753000); Lausitzare 142000 (i Sachsen 60000, i Preussen 82000). Tillfamman alltså: Slawer i Ryssland 53,502000, Österrike 16,791000, Preussen 2,108000, Turkiet 6,100000, Krakau 130000, Sachsen 60000. Huswudsumma: 78,691000, under 6 särskilda statsöfwerhuswuden.

I den nyaste tiden har tysk litteratur, wetenskap och konst ingenstädes sunnit mera erkännande, än i England, ingenstädes bedrifwes detta språk allmännare och med större förärflek. Språket läres icke allenast i alla nya gymnasier (Grammar schools), utan det är äfwen infört såsom regelmässigt studium uti flera af de äldre, såsom t. ex. Rugby, Eton och Shrewsbury. I Eton, der Prins Albert har utfatt ett pris för de nyare språken, sträckt sig den sednaste examen icke allenast till språkets grammatik, skrifwande och talande, utan äfwen till Schillers begge historiska verk, des Wallenstein och Lessings Laocoon. I Kings-College lära för närwarande 95 gössar, i univestets-kollegiets skola öfwer 70 och i City-skolan 50 tyska. Ännu flitigare och längre drifwa fruntimren detta studium, då det hör till goda tonen, att de icke blott skola hafwa haft tyska timmar, utan att de äfwen hafwa läst åtminstone de berömdaste klassiska verk på detta språk. Följden deraf är ett ofantligt förbrukande af grammatikor och andra läroböcker, så att t. ex. inom 10 år af dem utaf Darks och Rowbotham 4 till 5 upplagor, hwarje af 1500 till 2500 exemplar utkommit. Desså går wäl till intet land så många exemplar af Schillers sämmtliche Werke som just till England.

Läkares uppmärksamhet torde förtjena de nys hos Brockhaus i Leipzig utkomna "Denkwürdigkeiten aus der medicinischen und chirurgischen Praxis. Von Georg Friedrich Mosl. I:er Band (Preis 1 Thlr. 21 Ngr.).

N:o 38 af denna Tidning utgifwes Lördagen d. 10 December.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1842.

